

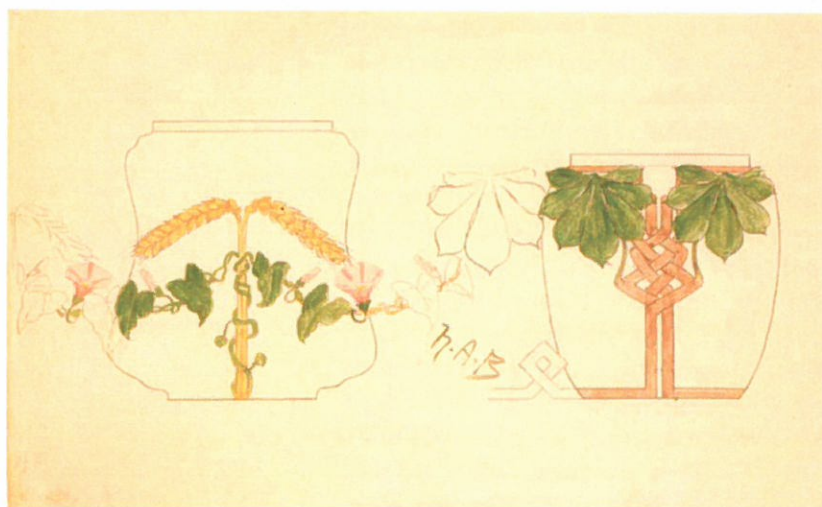
GLASNYT

Udgivet af Glashistorisk Selskab Aalborg * 1976

Nummer 36.

November 2004

18 årgang

Indhold.

- Side. 2 Efterlysning af Jens W. Berg's katalog om Hadelands vinglas 1856-1989
- Side. 3-7 Referat: 18.02.04 Introduktion til H. A. Brendekilde-udstillingen v/ N.Andersen
- Side. 8-17 Referat: 21.03.04 TEMA AFTEN lommelærker & klukflasker v/ I.M. Kristensen
- Side. 18-19 Referat af glastur til Fyn 25.09.04
- Side. 20-22 Artikel om PORTLANDVASEN ved Irene M. Kristensen
- Side. 23 Glasværker i Nordjylland og L. M. Ringtveds historie om beboerne ved GA
- Side. 24 The DECANTER An Illustrated History of Glass from 1650

GLASNYTs redaktion adresse:
Glashistorisk Selskab Aalborg*1976
Postboks 543, 9100 Aalborg.

Ansvarlig redaktion:

Poul Schjelder, TLF / FAX. 98 38 12 26
E-mail : schjelder@tv.dk

Irene M. Kristensen. TLF: 86 27 22 96

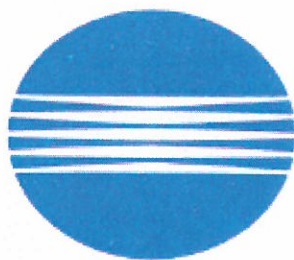
Bente Hansen. TLF: 98 38 33 54

Tryk : Schjelder / KONICA MINOLTA digital kopimaskine

Efterlysning!

I 1990 var nordmanden Jens W. Berg foredragsholder i Glashistorisk selskab. Det drejede sig naturligvis om norsk glas. Efter foredraget solgte Jens W. Berg et katalog, som han selv havde udarbejdet. Det viste Hadelands produktion af vinglas 1856-1989 i stregtegning. Kataloget kunne købes for 90 kr. skulle der blandt læserne være en, der har kataloget, må du meget gerne kontakte John Brinch Bertelsen på telefon 97 59 35 76(helst efter kl. 18.00). Jeg vil meget gerne have en kopi.

KONICA MINOLTA

Konica Minolta Business Solutions Denmark a/s
Marathonvej 1, 9230 Svenstrup
Tlf : 72 21 21 21 FAX : 72 21 27 02

Referat af møde onsdag den 18. februar 2004

Introduktion til H. A. Brendekilde-udstillingen.

Niels Andersen fra Odense fortæller herom.

NA havde medbragt et smukt udvalg af malede glas, hovedsagelig vaser og lampefødter og viste via overhead en lang række af de originaltegninger og arbejdstegninger, som man efterhånden har fundet frem til, samt eksempler på den korrespondence, han møjsommeligt har pløjet sig igennem, og som i mange tilfælde har føjet afgørende brikker til den viden, man i dag har om Brendekildes virke som glasdesigner ved Fyens Glasværk for omkring 100 år siden.

Indledningsvis blev det præciseret, at en originaltegning er en akvarel eller tuschtegning af kunstnerens selv, som regel men ikke altid signeret, mens en arbejdstegning er en kopi heraf, fremstillet af en tegner på glasværket, ofte i flere eksemplarer, beregnet som forlæg for dem, der malede glassene, eller - i tilfælde hvor baggrunden er sort - som salgsmateriale for værkets agenter.

Den kommende udstilling vil omfatte både originaltegninger, arbejdstegninger og glas og vil blive vist først på Faaborg Museum i juni - september og så på Odense Kunstmuseum i september - januar. Der har tidligere været udstillinger med Brendekilde: I 1976, hvor man for første gang blev opmærksom på hans virksomhed som glaskunstner, i 1995 og i 2001, men denne gang fokuseres der altså på denne alsidige kunstners virksomhed inden for glasset. De efterhånden mange tegninger - originale og kopier - der er fremkommet, har ligget dels på de ovennævnte museer, dels i Holmegaards arkiv, en del kommer fra familien Brocks, og enkelte er opstøvet hos private, bl.a. Brendekildes efterkommere. NA har med ildhu indsamlet en del glas, og i mange tilfælde er man i stand til at vise hele processen fra originaltegning til arbejdstegning til malet glas, men ofte har man kun en eller to af udgaverne. Det er også meningen, at der skal komme en lille bog eller et katalog i forbindelse med udstillingen.

I 1981 skrev Mogens Schlüter en artikel i Kunst- og Antikvitetsårbogen, hvor han gjorde rede for opdagelsen af Brendekildes tilknytning til glasværket. Det var den gang et åbent spørgsmål, om han udelukkende havde tegnet dekorationer eller også havde beskæftiget sig med former. Det sidste kan nu bekræftes. Der kom også omtale i Dansk Glas, 3. udgave, og senere i bogen om Fyens Glasværk. Det anbefales stærkt at læse Odensebogen, årgang 1997, som både indeholder en artikel om Brendekilde og konsul og glasværksdirektør F. L. Heys erindringer.

Med hensyn til hvordan samarbejdet mellem Brendekilde kom i stand, mener man, at det skete i forbindelse med Fyns Stifts Kunstforening, hvor den allesteds nærværende Hey sad i bestyrelsen, og Brendekilde var tilknyttet som kunstnerisk konsulent og senere også kom i bestyrelsen. Man ved, at han besøgte glasværket, og fra januar 1901 kan man se af de såkaldte kopibøger, som indeholder værkets

korrespondence ud af huset, at man rykker Brendekilde for tegninger, som er bestilt. Han har åbenbart ikke været god til at overholde deadlines, for rykkeren følges op af trusler om, at man vil henvende sig til en anden kunstner. Om det blev til noget, er uvist. Der findes et brev til en Valdemar Sickelkov, men han nåede vist ikke at komme i gang, for hen på forsommeren har Brendekilde taget sig sammen og leveret de første tegninger.

Disse kopibøger er en vigtig kilde, navnlig brevene til værkets agent i København. Desuden har man ordrebøger, lagerbøger og prisbogen med numre og små skitser af alle værkets varer, og som noget nyt har man fundet nogle arbejdsbøger for malere. I 1901 ansatte man et hold malere, fire tyske og en dansk med Gaerber som leder.

Formene var i begyndelsen for det meste værkets egne, men man benyttede dog importerede forme til de billigste sæsonvarer. Man ved som sagt, at Brendekilde senere også tegnede forme, idet man har fundet et par rene formtegninger fra hans hånd. Man malede for det meste på hvidt opalglas, men der er flere ting med sort baggrund, og jordbørsæt og lignende blev også udført i klart glas. Brendekilde signerede sine tegninger med hAB og senere HAB, som det ses på forsiden af 1903-kataloget, som han også er mester for. Men kun i et enkelt tilfælde fremgår det af selve genstanden, at han er ansvarlig for forlægget, nemlig på den store bordlampe, der er afbildet i bogen om Fyens Glasværk på fig. 355. Det var en meget dyr ting. Hele 11 kr. kostede den dengang. Med det hele.

Når man ikke har originaltegningen med signaturen, kan man selvfølgelig ikke være hundrede procent sikker på, at en vase og/eller arbejdstegning har med Brendekilde at gøre. Men når de kan dateres til perioden 1901-04, er det sandsynligt. Og man er sjældent i tvivl, hvis man er fortrolig med hans motivkreds - planter, fugle, sommerfugle, fisk, landskaber - og hans karakteristiske jugendprægede og dog personlige stil, der slår igennem, selv om arbejdstegningen og maleriet på glasset kan afvige noget i linieføring og farvenuancer fra originalen.

Til et jordbørsæt til foråret 1902 havde Brendekilde foreslået en dekoration med jordbærranker, hvor bærrerne stod i relief, men værket måtte gøre ham opmærksom på, at der så ville komme hulheder på indersiden, hvilket ikke var praktisk, så han måtte give køb på denne fordring. Han ville ikke blive populær ved opvaskebaljen.

Der er mange tegninger, som aldrig er blevet realiseret, og mange ting er aldrig fundet, selv om man ved, at de blev lavet. Navnlig er mange lampekupler desværre gået til, men ved hjælp af det omfattende kildemateriale er det lykkedes i en del tilfælde at finde frem til, hvordan den tilhørende kuppel har set ud. En lampe blev nemlig designet som en helhed, hvor f.eks. foden var dekoreret med blade og stilk, mens blomster og evt. sommerfugle eller fugle befandt sig på kuplen. Nogle kupler kunne høre til flere fødder.

Den første Brendekilde-tegning der kendes kan dateres til juni 1901 og svarer til en vase med numrene 2379/83. Derefter leveres tegninger til hver sæson frem til

1904, hvor samarbejdet ophører. Det omfattende materiale kom ikke med i 1903-kataloget, da der dels er tale om et repertoire, der hyppigt udskiftes, og dels ofte kun tilbydes enkelte grossister. Derfor har de løse blade med tegninger på sort baggrund fungeret som salgsmateriale, medbragt af agenterne i en til formålet fremstillet æske.

Det blev en meget indholdsrig aften. Vi fik også udleveret den fornemme årsgave. Niels Andersen er en god fortæller med en omfattende viden, og de mange skønne plancher og de dejlige glas var en fryd for øjet. Vi glæder os meget til at se udstillingen.

IK

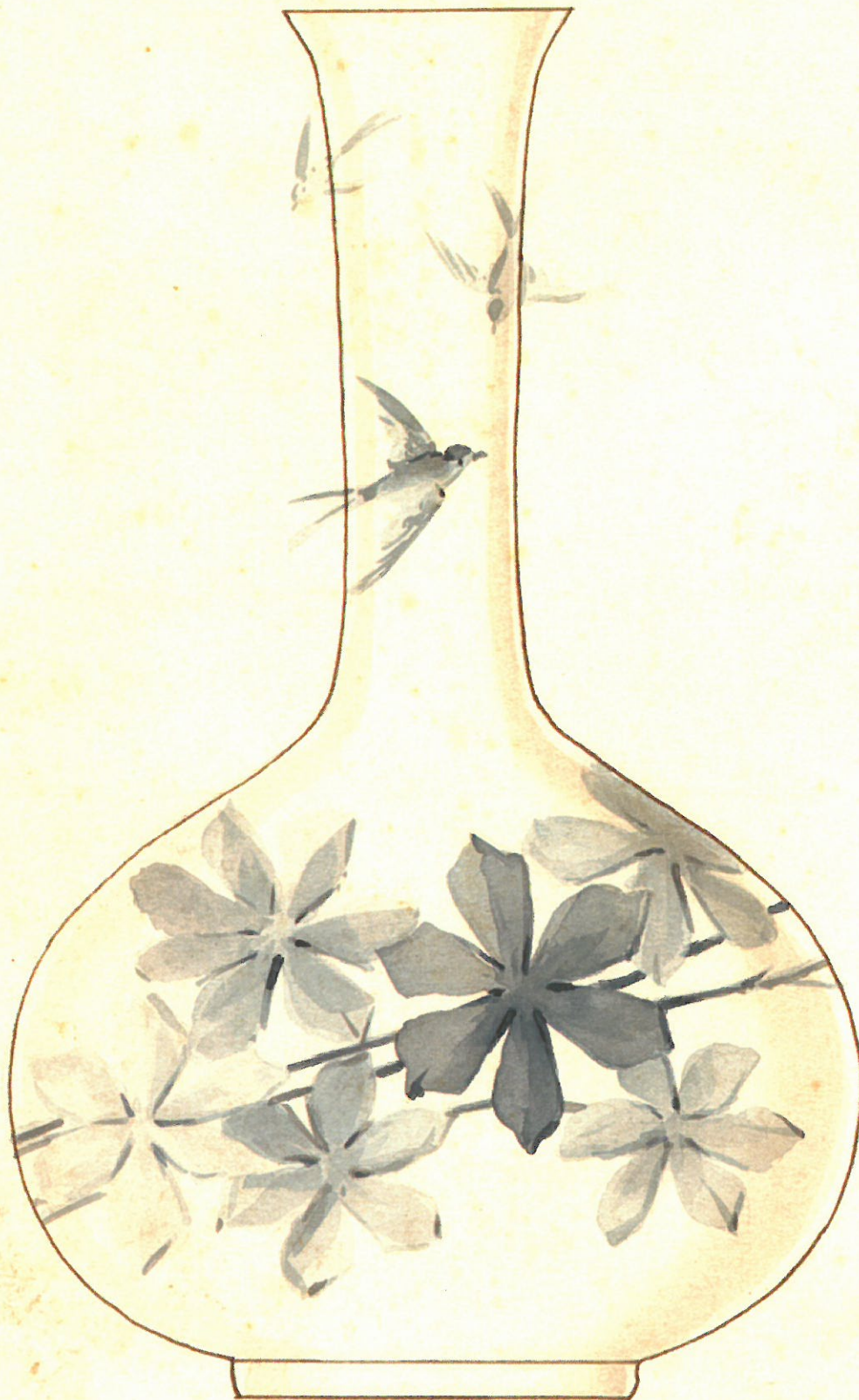
P.S. Et par rettelser til Glasnyt nr. 35:

I Niels Andersens efterlysning er der øverst på 2. side angivet en signatur "hab". Der skal stå "hAB", som det rettelig fremgår af nærværende referat.

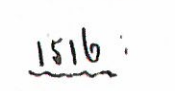

I referatet fra 28.01.04 nævnes en opalhvid vase med gul blomst. Det rigtige nummer er 2836/117.

13
no. 1000
1000

2379/
83.
Dus 9/-

15-15	"	"	3/4		225
15-16	"	Fod			570
	"	Belv:			200
	"	Glaspyl			200
	"	dehalsfod.			1516

Bordlampen 1516/156 : se bogen om Fyens Glasværk side 244/245

Referat af møde 17.3.04

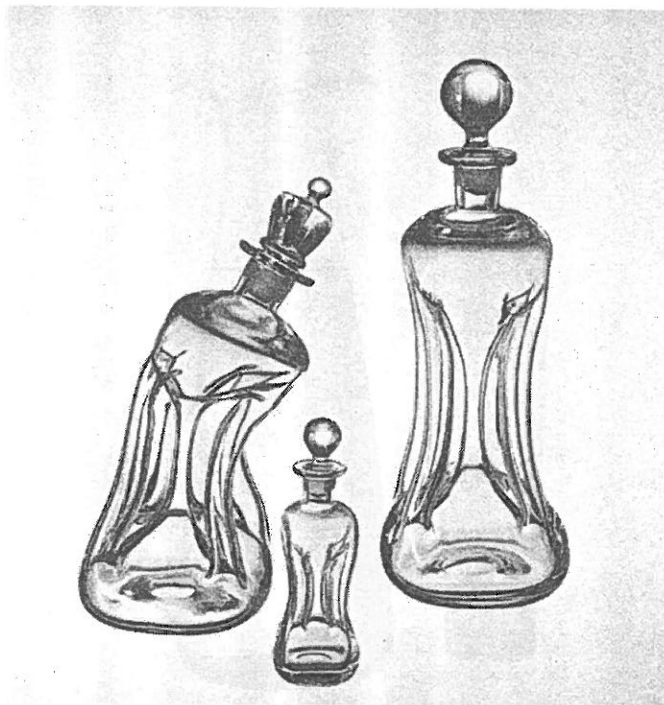
Det var 38 forventningsfulde medlemmer, der var mødt op for at høre om lomme flasker og kluk flasker. Da Poul havde budt velkommen, fik Irene ordet.

Irene havde medbragt et bredt udvalg af lomme flasker, hvide og farvede, og sammenlagt med de af medlemmerne medbragte fik vi et fint indblik i, hvad de forskellige værker har lavet, bl.a. den nordjyske med tyr, neg, le og rive i hvid, blå og brun, Fyens med landsoldaten og patentprop og en uden motiv men med patentprop som prisbogen nr. 1875. Der var også Holmegaards jagtflaske i hvid og blå.

Efter pausen var det så kluk flasker, vi skulle høre om. Jytte og Per havde et meget bredt udvalg, nye og gamle i alle mulige farver og faconer, med og uden brombær samt en med slibning som i Holmegaards katalog 1900. Per fortalte lidt om, hvorfor det netop var kluk flasker, han var slået ind på. Derefter fortalte Jytte så noget om de forskellige typer, bl.a. om at Holmegaard har svært ved at få hul i de fire rør i en af flaskerne i serien "Snapsedoktor" kaldet "Snapsemaren", om en sandblæst med motiver fra Grønland fra krigens tid, en grøn og en lilla med tinbeslag og meget mere.

Alt i alt en meget hyggelig, spændende og lærerig aften.

KJ

Efterfølgende 9 sider blev udleveret ved mødet. Heraf omtaler de første otte i korte træk de kendte danske lommelærker, mens den sidste side er en oversigt over kluk flaskens udvikling gennem tiderne:

Fig.1: En skitse af 5 trin i udviklingen.

Fig 2: Sådan laves en kluk flaske.

Fig 3: Gammel form, såkaldt "guttroff".

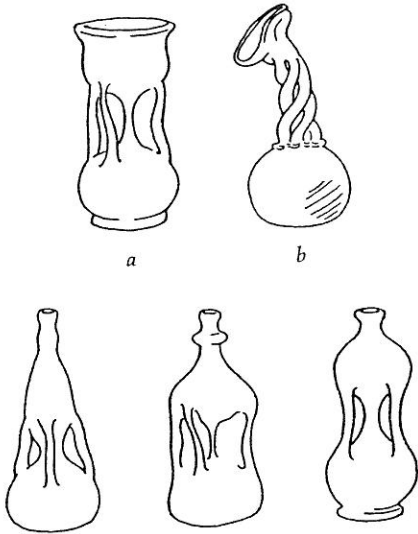
Fig 4: Fra Holmegaards katalog 1900.

Fig 5: Gammel norsk kluk flaske.

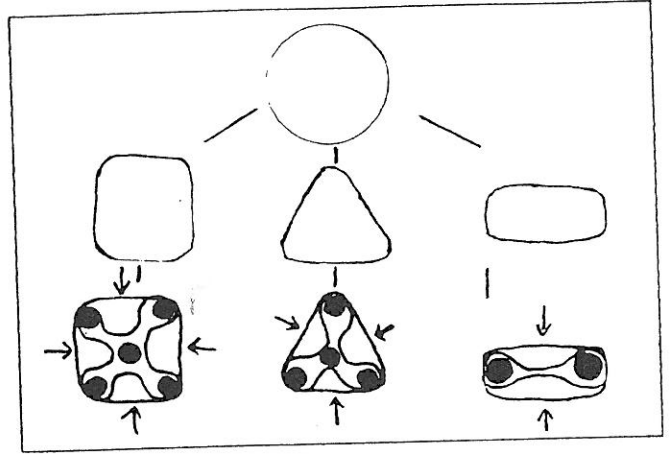
Fig 6: Fra artikel i Antikvitetsårbogen.

Klukflasker

1.

2.

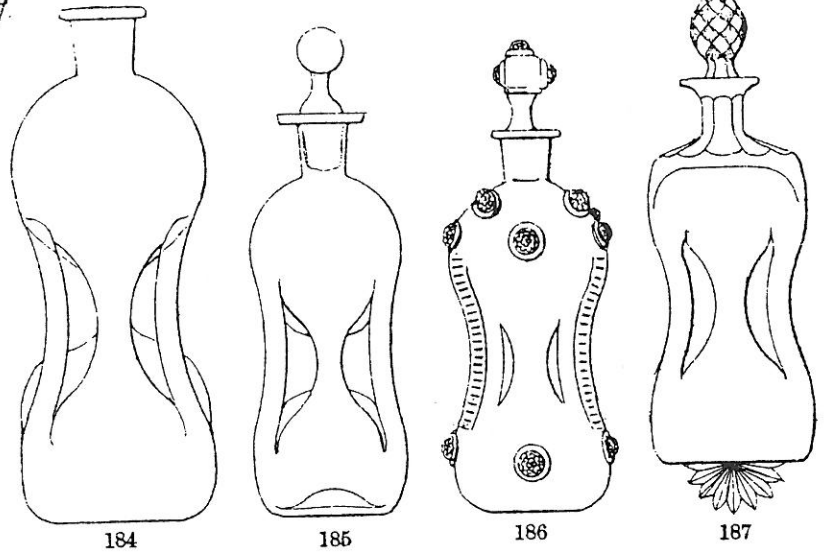

3.

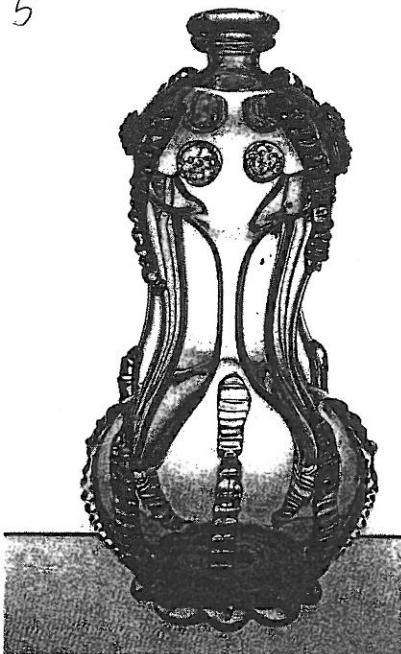

Abb. 95
Vierähriger Güttrorf (Katalognr. 20)

4.

5.

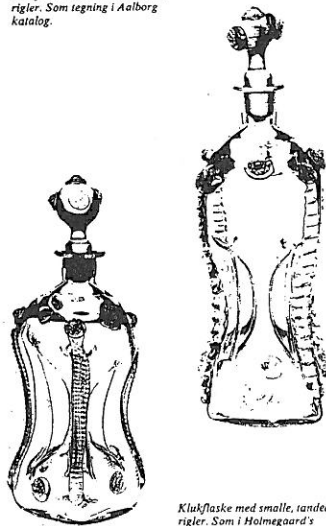

Klukflaske med zirater.

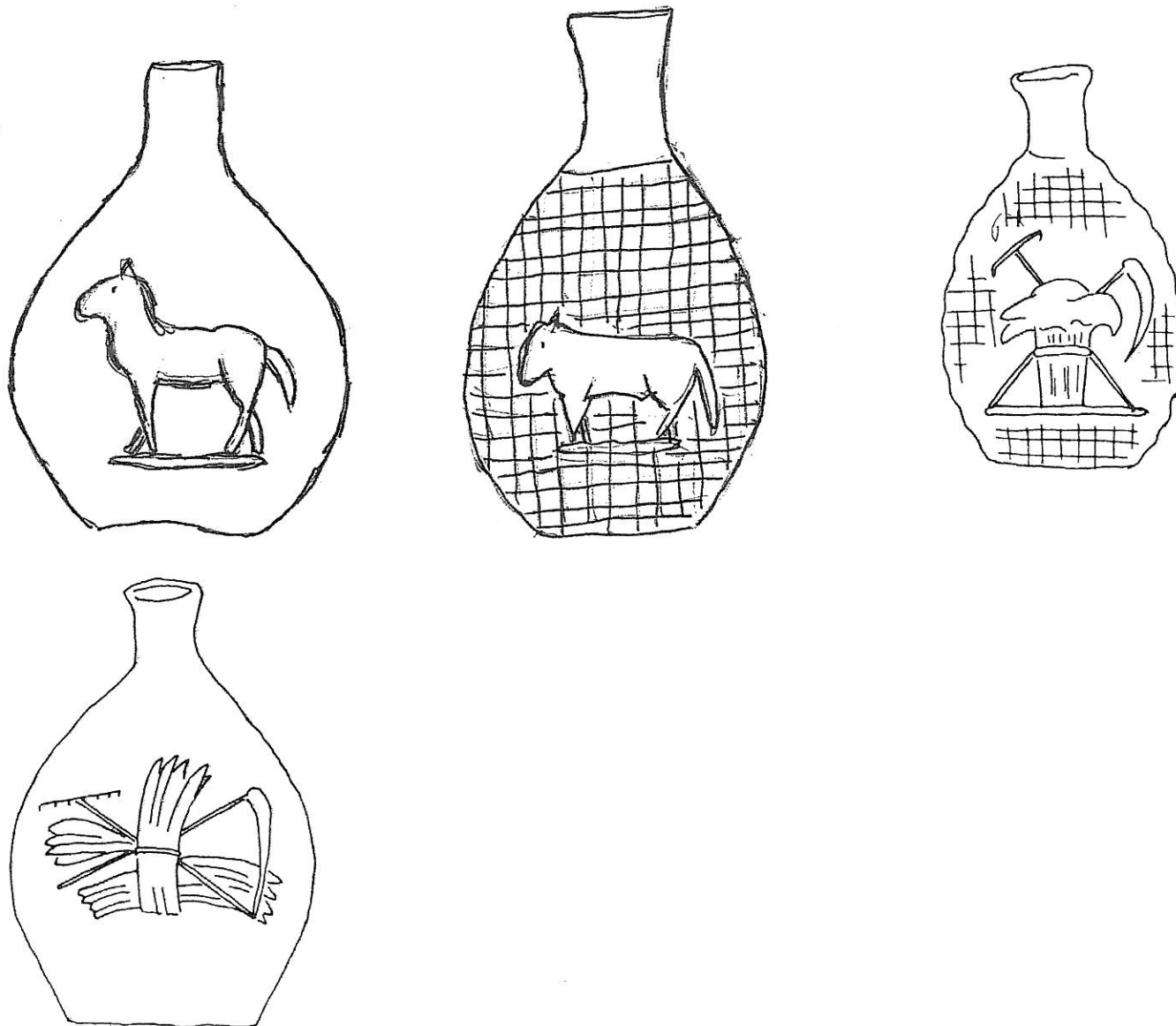
H: 23 cm. OK

6.

Klukflaske med brede, sandede
rigler. Som tegning i Aalborg
katalog.

Klukflaske med smalle, sandede
rigler. Som i Holmegaard's
prøvesamling.

Priskuranten fra Mylenberg og Aalborg 1859 nævner under Bouteiller, d.v.s. grøntglas, lommeflasker, pressede (hvilket betyder fastblæste) i 1/4 og 1/8 pot. Under hvidtglas findes pressede lommeflasker, hvide og kulørte i 1/4 og 1/8 pot, jagtflasker, hvide og kulørte i 1/4 og 1/8 pot samt dobbelte jagtflasker i de samme mål og reglementerede feltflasker. Det er indtrykket efter observation af skårfund, at de anvendte former og farver må være nogenlunde de samme som hos Conradsminde. Halvhvide og en lysere gulbrun synes også at forekomme. Formene er sikkert kommet fra Conradsminde og utvivlsomt gået videre fra Mylenberg til Kastруп. Man har en teori om, at de allertidligste flasker med hhv. jægeren og landsoldaten kan være lavet på Mylenberg, men der er intet bevis, heller ikke skår.

Lommeflasker, pressede.

1/4, 1/8 Pots,
4 1/2. 4. pr. 100 Stk.

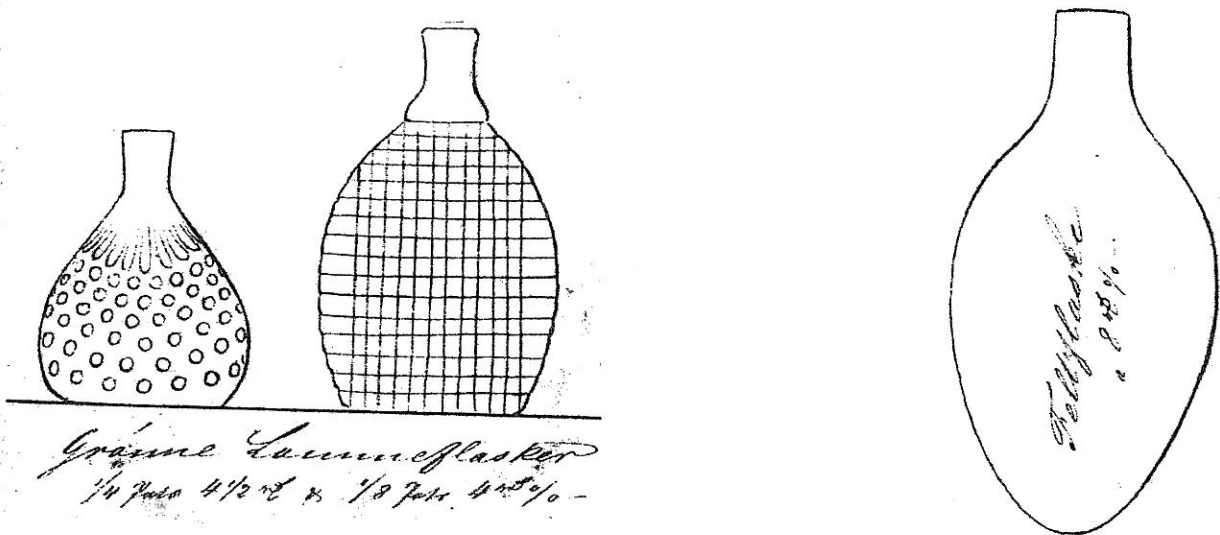
Klukflasker,

2,	1 1/2,	1,	3/4,	1/2 Pots,	
6. pr.	5 1/2. pr.	3. pr.	4 1/2. pr.	3. pr.	2 1/2. pr. Dusin.
1/4 Pots	hvide	pressede	Lommeflasker	pr. 100 Stk.	5 1/2. pr.
1/8 "	do.	do.	do.	"	5. pr.
1/4 "	couleurte	do.	do.	"	6. pr.
1/8 "	do.	do.	do.	"	5 1/2. pr.
1/4 "	hvide	Jagtflasker		"	7. pr.
1/8 "	do.	do.		"	6. pr.
1/4 "	coul.	do.		"	7 1/2. pr.
1/8 "	do.	do.		"	6 1/2. pr.
Jagtflasker, dobbelte	1/8,	1/4 Pots,			
	2. pr.	2 1/2. pr	Stk.		
Reglementerede Feltflasker	pr. 100 Stk.	8. pr.			

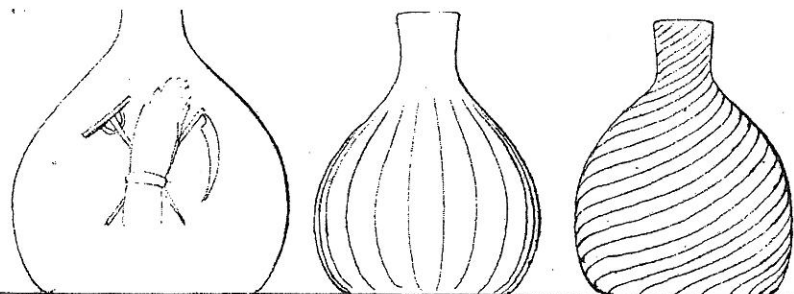
Hvad Holmegaard angår, har man lidt flere holdepunkter takket være prislisten fra 1853 og de tilhørende tegninger. Under grøntglas nævnes lommeflasker i 1/4 og 1/8 pot samt feltflasker. Under hvidt og kulørt, forskellige glasvarer, finder vi lommeflasker, pressede og glatte, hvide, røde og blå ligeledes i 1/4 og 1/8 pot, jagtflasker, enkelte, hvide, røde og blå i 1/2, 1/4 og 1/8 pot samt dobbelte jagtflasker, hvide i de samme mål. Blandt tegningerne finder vi grønne hhv, øjnede og ternede på side 23, jagtflaskerne, 4 forskellige lommeflasker og feltflasken på side 30-31. De angivne farver er vistnok tilfældige, da de forskellige typer også findes i andre farver. En flaske, som også tilskrives Holmegaard, er utvivlsomt blæst i samme form som sukkerskål nr. 6 på side 24.

Lommeflasker	1/4	1/8 Pots
	4 1/2	4
Feltflasker	7 1/2	pr. 100 Stk.

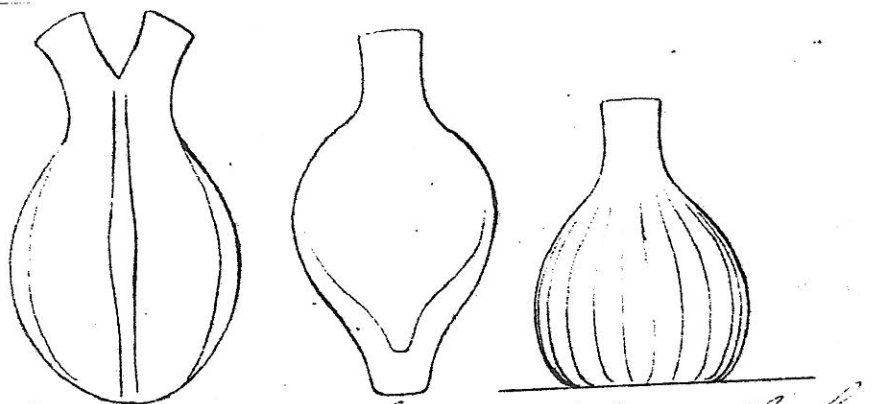
Lommeflasker (pressede og glatte)	hvide	røde	blaae	
1/4 Pots	5 1/2 1/2	6 1/2	6 1/2	80 β pr. 100 Stk.
1/8 "	5 1/2	5 1/2	5 1/2	80 β " " "
Jagtflasker	1/2	1/4	1/8	Pots
enkelte hvide.....	6 1/2	7 1/2	10 1/2	pr. 100 Stk.
røde.....	6 1/2	7 1/2	11 1/2	64 β " " "
blaae....	7 1/2	8 1/2	12 1/2	80 β " " "
dobbelte hvide....	28 β	36 β	44 β	pr. Stk.
Feltflasker pr. 100 Stk.	8 1/2			

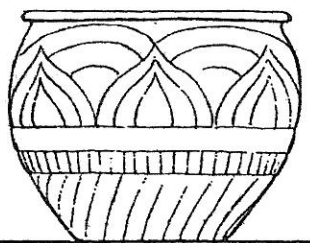
Grønne Lomme-flasker
1/4 Pots 4 1/2 1/2 & 1/8 Pots 4 1/2 1/2

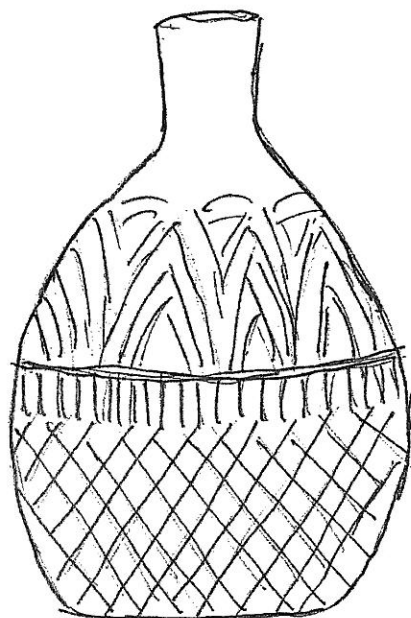
grøn Lommeff. grøn Lommeff. rød Lommeff.
1/4 Pots. 1/8 Pots. 1/8 Pots.
Sec. Svies Cant. p. 1. p. 10.

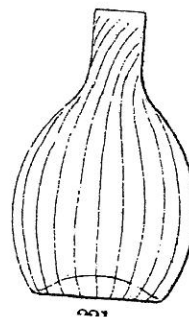
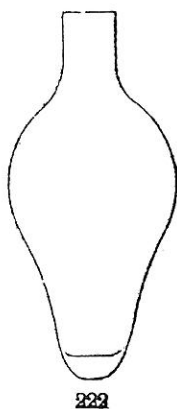
Dobbelt *Enkelt* *Sommefflaske*
Jagtflasker *f. Kvind*
See Preis Courant S. 10.

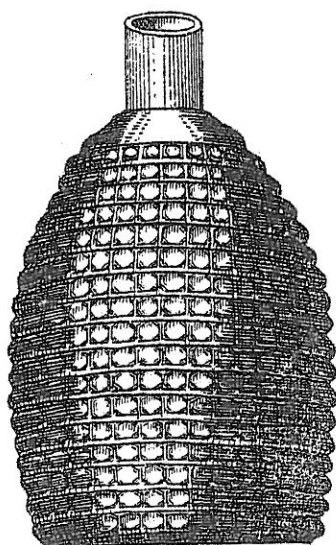
Sukkerskål nr. 6
Skitse fra
Holmegaard katalog 1853.

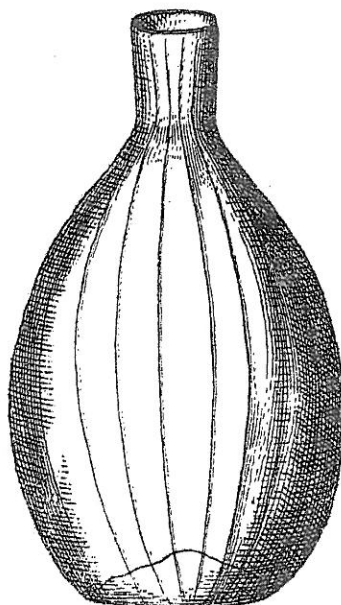
Endelig skal nævnes, at Holmegaards katalog 1900 kun viser en enkelt jagtflaske, en jægerflaske og den lodret sribede. Jægerflasken, mener man, kan være indkøbt fra Kastrup. Det skal bemærkes, at en jagtflaske har spids bund, så den kan stikkes fast i jorden, mens en jægerflaske er forsynet med en jæger i relief.

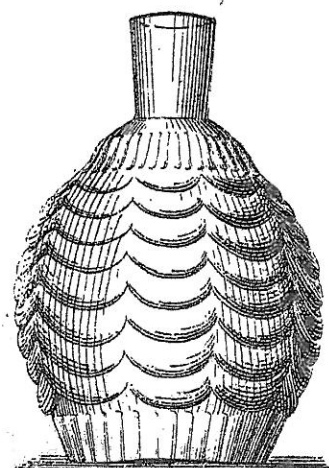
Vi vender os nu til Aalborgs katalog fra 1880-erne, hvor vi finder 3 lommeflasker: en nopret, en lodret stribet og en, der er prydet med guirlander og kun ses i dette katalog. Og så er der den allestedsnærværende jagtflaske. Da der ikke kendes nogen tilhørende prisliste, vides intet om størrelser og farver, men mon det ikke er de traditionelle. En type lommeflaske, som er relativt hyppig, vistnok især i Nordjylland, er den med efterligning af diamantslibning. Den kendes i hvid (særdeles almindelig) samt blå og violet og var engang på et ret spinkelt grundlag tilskrevet Conradsminde. Man gætter nu på Aalborg, men noget bevis findes ikke.

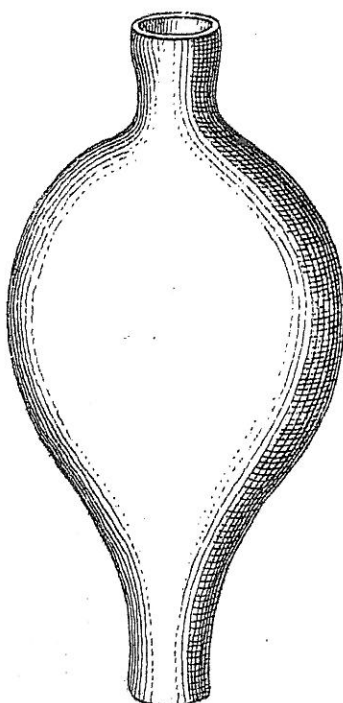
173

174

175

176

Kastrups priskurant fra 1886 nævner jægerflasker og lommeflasker, knoppede og glatte i størrelserne 1/4 og 1/8 pot, og de er alle afbildet på det tilhørende katalogblad. Derimod vises ikke flasken med landsoldaten, der helt svarer til jægerflasken både i formen og med hensyn til bladkransen på bagsiden. Den er måske udgået på denne tid, men den genopstår senere i en patentpropudgave. Kastrups jægerflasker ses i hvid og lyseblå. Når de optræder i andre farver, er de sandsynligvis fra Fyens Glasværk, noget senere og med en lidt anderledes udformet jæger, f.eks. er hans hat moderniseret.

218	Jægerflasker	8.00
<i>Lommeflasker.</i>		
219	knoppede, 1/4 Pot.....	7.50
220	— 1/8 -	6.00
221	glatte 1/4 -	8.00
222	— 1/8 -	6.50

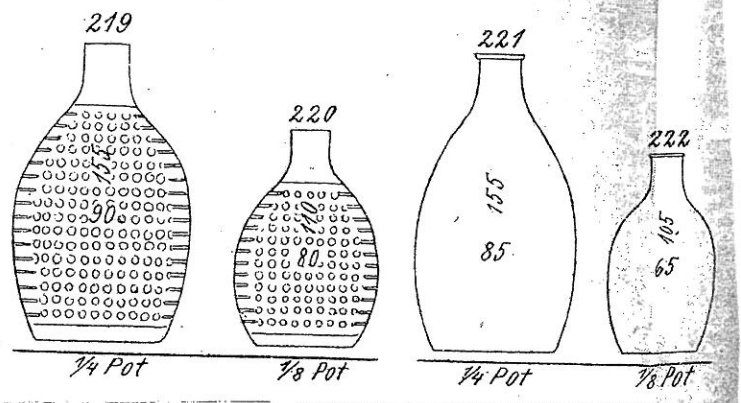
*Jæger-
flasker.*

Lommeflasker.

Knoppede.

Glatte.

Hos Fyens Glasværk optræder en nopret lommeflaske samt en jægerflaske og en jagtflaske fra ca. 1890, og i det fælles katalog fra 1910 fra Fyen og Kastrup ses i Fyens afdeling 6 lommeflasker: en nobret, to med skruelåg, hvoraf den ene med Chr.IX's portræt, en jægerflaske, og to størrelser af føromtalt landsoldat. Under Kastrup ses 3: glat, nopret og jæger. I 24-kataloget findes kun under Fyen en enkelt landsoldat, som til gengæld får lov til at leve videre helt til 1950. Spiritusbeskatning, afholdsbevægelse og moderne tider har udryddet denne charmerende personlige rekvisit, og de sidste har måske tjent som beholdere for børns medbragte saftvand. En meget yndig lommeflaske er den såkaldte pepitaflaske med danserinden, som ikke optræder i noget katalog, men som man tilskriver Fyen, da den optræder i farver, som minder meget om de senere jægerflaskers.

LOMMEFLASKER

552

554

555

556

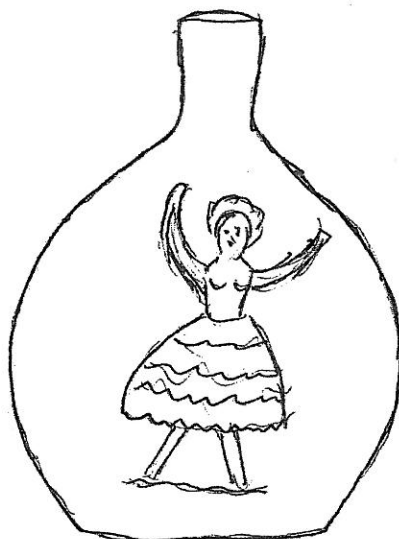
558 — 1/4 P.

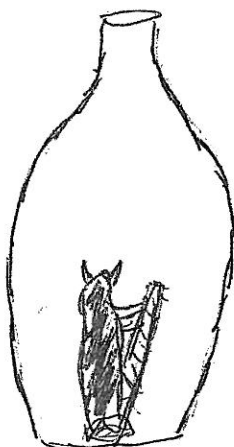
558 — 1/8 P.

450
558

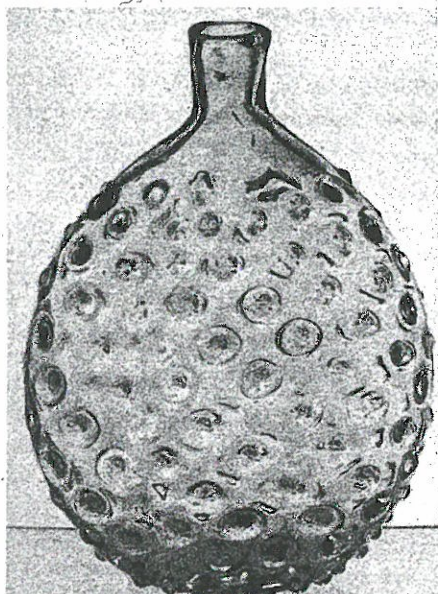
En helt speciel type lommeflasker er de meget sjældne klare med en lille figur i bunden: hund, dame, djævel... Man har aldrig rigtig fået klarlagt, hvor de kommer fra. Det skal også for fuldstændighedens skyld nævnes, at Aarhus-kataloget viser en enkelt glat, anonym lommeflaske. Og at Jacob Bang i 30-erne designede en brun lommeflaske i to størrelser. Der er naturligvis også kommet en del udenlandske ting hertil i tidens løb, tyske, engelske, amerikanske og navnlig svenske, hvor navnlig dem med Oscar II's monogram er karakteristiske og velkendte. Men de gamle danske typer, som her er beskrevet, er helt specielle for Danmark og lader sig let genkende, når man møder dem.

Nr. 692

Der er ført mange lærde diskussioner om detaljer i lommeflaskernes udseende, f.eks. om knoppernes udseende på de noprede: runde eller firkantede, skarpe eller udflydende, glat kant forneden eller ikke. Der er flere udgaver blandt de skår, jeg har set. Men af skår skal man jo ikke slutte for meget, og heller ikke af tegninger i kataloger. Man skal først og fremmest glæde sig over at have fundet en lille kulturhistorisk skat og så måske fantasere sig til, hvem der har lavet den på hvilket glasværk, og hvem der har nydt sine små gewesener af den. Det sidste spørgsmål kan i enkelte tilfælde besvares, for mens lommeflaskerne er simple, anonyme massevarer, er jagtflasker somme tider flot dekorerede med slibninger og graveringer og ejernavn eller -initialer og årstal, og så er der straks en historie bag.

IK

Referat af glastur til Fyn 25.09.04.

Bussen startede fra Svenstrup kl. 7.30 i strålende solskin, og ned gennem Jylland blev efterhånden 25 forventningsfulde udflugtsdeltagere samlet op. Og selv om det senere blev overskyet, fik vi en dejlig dag ud af det.

Første mål var Faaborg Museum, som har et meget fint udvalg af glas fra Fyens Glasværk, for en stor dels vedkommende fra Gunnar Brocks's samling. Både for førstegangsbesøgende og stamgæster er det en oplevelse at gå rundt i rummene og glæde sig over såvel de mange sjældne ting fra værkets tidligste årtier som de mere almindelige men festlige og farverige presseglas.

Det blev besluttet, for at få mest mulig tid her, at indtage den medbragte frokost i bussen undervejs til Odense, hvor Niels Andersen ventede os kl. 14 for at vise os rundt på Brendekilde-udstillingen på Fyns Kunstmuseum.

Vi kender Niels fra hans foredrag i Aalborg som en engageret og inspirerende fortæller med en imponerende viden. Med en utrolig grundighed og tålmodighed har han studeret de spredte kilder til maleren H. A. Brendekildes virke som designer ved Fyens Glasværk i årene 1901 - 04, og med detektivisk sporsans har han opsnuset vaser og lamper, originaltegninger og arbejdstegninger fra museer og samlinger og ikke mindst adskillige privatpersoner. Her ud af er kommet en fantastisk udstilling, hvor man får et alsidigt indtryk af en talentfuld kunstners og dygtige håndværkeres indsats. I mange tilfælde har man mulighed for at sammenligne Brendekildes originale forlæg med såvel glasværkets arbejds- og reklametegninger som den færdige genstand. En times tid fortalte Niels om denne spændende periode og om sit arbejde med udstillingen, hvorefter der var tid til spøg og fordybelse.

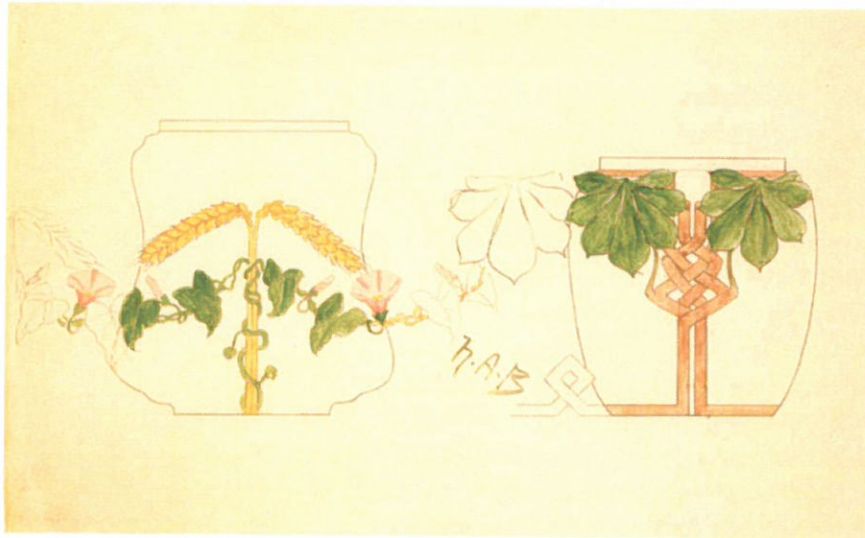
Brendekildes motivverden er naturen: svampe, fugle, fisk, insekter og frem for alt blomster, gengivet enten helt naturalistisk eller mere eller mindre jugendpræget stileret. Navnlig imponeres man af lamperne, hvor fod og kuppel i form og dekoration udgør en harmonisk helhed.

Vi bemærkede en sjov detalje på jordbærsættet dekoreret med jordbærplanter, hvor maleren for egen regning og formentlig uden Brendekildes viden har tilføjet en lille "smiley" på et af bærrerne. Det var iøvrigt disse bær, som kunstneren oprindeligt ville have lavet i ophøjet relief men måtte bøje sig, fordi værket fandt det fordyrende og upraktisk.

Enkelte vaser og jordbærsæt er dekoreret på klart glas, og der er også en serie vinterbilleder på sort bundfarve, men det meste er fremstillet i hvidt opalineglas med emaljering i efterligning af porcelæn. Og mon ikke man kan kalde denne flotte produktion for "Glassets Flora Danica"?

Vi fik en meget stor oplevelse, og det var synd, at der ikke havde meldt sig flere til turen. Det kan varmt anbefales at besøge udstillingen, der kan ses hele efteråret, hvorefter den kommer til Sønderborg og endelig til Faaborg næste sommer. I forbindelse med udstillingen er der udgivet en dejlig lille bog: "Brendekildes glas - form og dekoration for Fyens Glasværk", som bl.a. indeholder en udførlig artikel, hvor Niels fremlægger sine vigtigste forskningsresultater, samt et væld af skønne farvebilleder. Bogen må stå i enhver glaselskers bibliotek.

IK

KAT. 1
 ORIGINALTEGNING TIL BISQUITDÅSER, 1901
 30,5 CM X 48,2 CM
 FYNs KUNSTMUSEUM/ODENSE BYS MUSEER

KAT. 3
 BISQUITDÅSE NR. 2147/92
 HØJDE UDEN LÅG: 15,3 CM
 PRIVATEJE

KAT. 2
 ARBEJDS-TEGNING TIL BISQUITDÅSE NR. 2147/92
 19,7 CM X 16,3 CM
 FAABORG KULTURHISTORISKE MUSEER

PORTLANDVASEN

Blandt alverdens antikke glas er dette enestående stykke nok det mest berømte, mest omdiskuterede og udførligst beskrevne. Berømmelsen skyldes især dens fantastiske omtumlede skæbne, men også dens fremragende såvel håndværksmæssige som kunstneriske kvalitet og den inspiration, den har givet til en senere tids glaskunst. Den befinder sig nu på British Museum, hvor jeg besøgte den for ca. 20 år siden.

Portlandvasen er 24½ cm høj og forsynet med to profilerede hanke. Den er blæst i meget mørkeblåt næsten uigennemsigtigt glas, så mørkt at man længe anså den for at være af keramik, og med et relief slebet eller snittet ud af et opalhvidt overfang. Der har i tidens løb været givet snesevis af bud på tolkningen af motivet på relieffet, men man er nu nogenlunde enige om, at det forestiller brylluppet mellem havgudinden *Thetis* og den jordiske ungersvend *Peleus*, bivånet af hendes forældre og kærlighedsguderne *Eros*, *Aphrodite* og *Hermes*. (Dette brudepar fik senere sønnen *Achilleus* og ønskede at gøre ham usårlig, hvorfor *Thetis* dyppede ham i floden *Styx*. Men hun var nødt til at holde ham i hælen, som så blev hans sårbare punkt og senere skæbne. Heraf har vi "akilleshæl" og "akillesene")

Ud fra stilen og ved sammenligning med tilsvarende kunstværker har man dateret vasen til lige omkring Kristi fødsel, altså på kejser *Augustus*'s tid. Det er forbløffende, at et sådant pragtstykke har kunnet frembringes så kort tid efter at man opfandt kunsten at blæse glas. Det virkelig krævende har været at undgå spændinger mellem de to lag glas. Der fandtes på den tid meget dygtige kaméskærere, som arbejdede i visse stenarter med en lagdelt struktur, og de har så overført deres teknik til glasset. Vasen er sandsynligvis fremstillet i Italien, eventuelt af kunstnere fra *Alexandria*. Der er fundet enkelte lignende glasbeholdere bl.a. under udgravningerne i *Pompeji*, men *Portlandvasen* er den mest berømte og også den smukkeste, trods den hårde medfart den har fået i tidens løb.

Man troede en overgang, at den var en begravelsesurne, men det mest sandsynlige er, på grund af det romantiske motiv, at den oprindeligt har været givet som bryllupsgave til et fornemt par. Det fortaber sig i historiens mørke, hvor den har befundet sig i de mange århundreder, til man første gang hører om den omkring år 1600. Det er en ven af maleren *Rubens*, som ser den hos kardinal *del Monte* i dennes palads i Rom og skaffer en blyafstøbning af den, som han forærer *Rubens*, mens han selv bruger motivet til dekoration af sit hus.

Da *del Monte* døde i 1627 blev vasen solgt til kardinal *Barberini*, som var en berømt kunstsamler, og herefter fremkom flere berømte værker, som beskriver vasen. Man ved derfor nu, at den må have fået sin første skade inden da, idet den oprindelige bund er blevet skåret af og erstattet af et rundt fragment

af et relief med prins *Paris* (ham med den skønne *Helene*), også i blå-hvidt kaméglas og samtidigt med vasen. Om det er sket i antikken kan ikke siges.

Vasen forblev i familien Barberinis eje til omkring 1780, hvor den via en mellemhandler blev solgt til den britiske ambassadør i Napoli sir *William Hamilton*, som var lidenskabelig samler af antikviteter. (Det var hans livlige kone *Emma Hamilton*, der senere blev *lord Nelsons* elskerinde, og det var Nelson, der satte kikkerten for det blinde øje og ydmygede Danmark i slaget på Reden)

Som det også kan ske for en anden en havde den gode Hamilton forivret og forkøbt sig, og for at redde sig ud af sin økonomiske katepine tog han i 1783 til London, hvor han med diskret hjælp fra sin niece fik den solgt til hertuginde af *Portland*, som havde et berømt kunstkammer. Hun døde kort efter i 1785, og vasen kom på auktion men blev købt tilbage af sønnen, den 3. hertug af Portland. Den var herefter udlånt et års tid til keramikeren *Wedgwood*, som fremstillede et antal kopier i sit berømte "jasperware".

Efter at portlandvasen, som den nu kaldtes, var kommet tilbage til hertugen, kom den ud for et uheld, forårsaget af et noget vildt og uforsigtigt kvindemenneske, og undergik sin anden reparation. Den næste hertug besluttede derfor i 1810 af sikkerhedsgrunde at deponere den på British Museum.

Men i 1845 indtraf den helt store katastrofe! En sindssyg ung mand trængte ind på museet og smadrede med en stenskulptur både glasmontre og vase, så den gik i over 200 større og mindre skår. Synderen fik en meget mild dom, for der var ingen paragraffer i loven, der sagde noget om ødelæggelse af antikviteter, så han blev kun dømt for at have smadret montren. Restaurering syntes umulig, men konservatoren *John Doubleday* tog fat med omhu og tålmodighed og fik i løbet af et halvt års tid det svære puslespil sat sammen.

Vasen forblev nu på British Museum som udlånt af familien Portland, bortset fra et par år i 20-erne, hvor man forgæves forsøgte at sælge den hos Christies. Endelig i 1945 købte museet den med hjælp fra fondsmidler. 3 år senere dukkede så pludselig en æske med 37 små glassplinter op fra et dødsbo efter en *mr. Gabb*. Efter oplysningerne stammede de fra portlandvasen. Det var stumper, som Doubleday ikke havde kunnet få passet ind og derfor havde lagt hen i en skuffe. En senere medarbejder havde fundet dem og bragt dem til *mr. Gabb*, som skulle lave en æske til dem. Men medarbejderen døde, og *mr. Gabb* glemte æsken med skårene.

Man besluttede nu på museet, i et forsøg på at passe disse stumper ind, at pille vasen helt fra hinanden og sætte den sammen på ny, også fordi den gamle lim var blevet misfarvet og skæmmende. Man fandt kun plads til 3 af splinterne, men med den moderne farveløse lim har portlandvasen fået en fin ansigtsløftning.

Ved restaureringerne har man naturligvis haft uvurderlig hjælp af de kopier, man har haft til rådighed. Gennem alle de år, hvor portlandvasen har været

kendt i europæiske kunst kredse, har den været genstand for afbildninger og kopieringer. Wedgwoods keramiske kopier er allerede nævnt, og kort før Hamiltons køb blev der lavet et halvt hundrede gipsafstøbninger, hvoraf British Museum har en. Det største ønske har naturligvis været at eftergøre dette pragtstykke i glas, men den gamle teknik var desværre blevet glemt sammen med så mange andre ting efter Romerrigets undergang. Der blev gjort flere forgæves forsøg i løbet af 1800-tallet, og der fremkom også "billigudgaver" i blå glas med hvid emaljering. Problemet med overfang er at sørge for nøjagtig samme varmeudvidelseskoefficient for de to lag glas, så der ikke opstår spændinger med påfølgende sprængning ved afkølingen. Endelig lykkedes det for *Pargeter* og *Northwood* i Stourbridge i løbet af årene 1873-76 at frembringe en nøjagtig kopi. Ganske vist revnede den, da de var næsten færdige, og gik i to stykker, men de blev sat sammen og arbejdet fuldført. Man prøvede flere andre steder i England og Bøhmen, der høstede erfaringer, og der blev med held fremstillet andre kamévaser med antikke motiver. Der gik mode i det, og for at tilfredsstille efterspørgslen og billiggøre processen gik man gradvis over til at erstatte håndarbejdet med syreætsning. De tekniske forudsætninger var nu tilstede for art nouveau-tidens store glaskunstnere, først og fremmest *Gallé*.

Dette var så i korte træk historien om portlandvasen, en historie der rummer alt: fjern fortid, skønhed, romantik, drama, mystik, skandale, overklasse, penge, forbrydelse og enestående dygtighed. Når vi andre samler på vore langt mere ydmyge småting, er det jo også historien bag dem, der fascinerer os lige så meget som form og farve, og vi kan blandt andet lære af portlandvasens saga, at skår og reparationer ikke nødvendigvis betyder, at en ting skal kastes i containeren.

IK

Litteratur: D. E. L. Haynes: The Portland Vase

John A. Brooks: Glass

Dan Klein / Ward Lloyd: The History of Glass

Presse meddelelse.

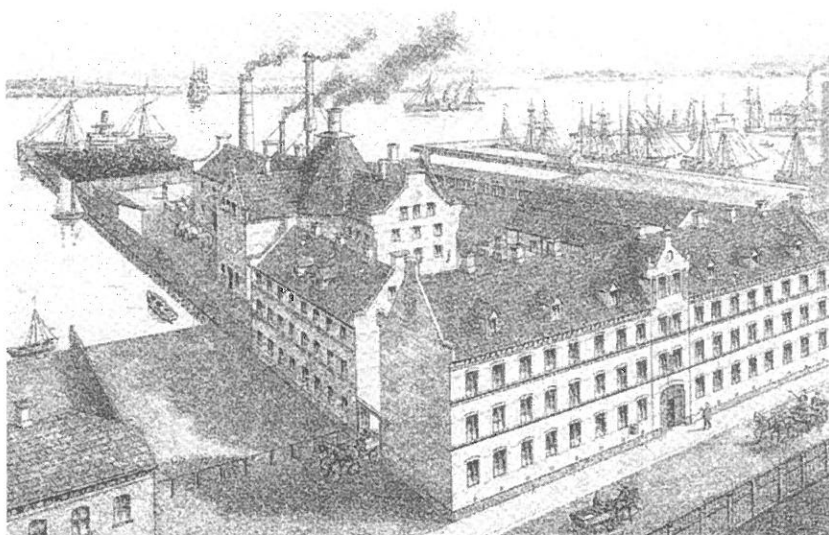
Vejgaard lokalhistoriske Forening har udgivet et hefte i A4 format med titlen:

**Glasværker i Nordjylland
og
Leif Munksø Ringtveds
historie om beboerne i arbejder boligerne
ved Glasværket.**

**Interesserede kan købe heftet hos Vejgaard lokalhistoriske Forening
for 35.- kr.**

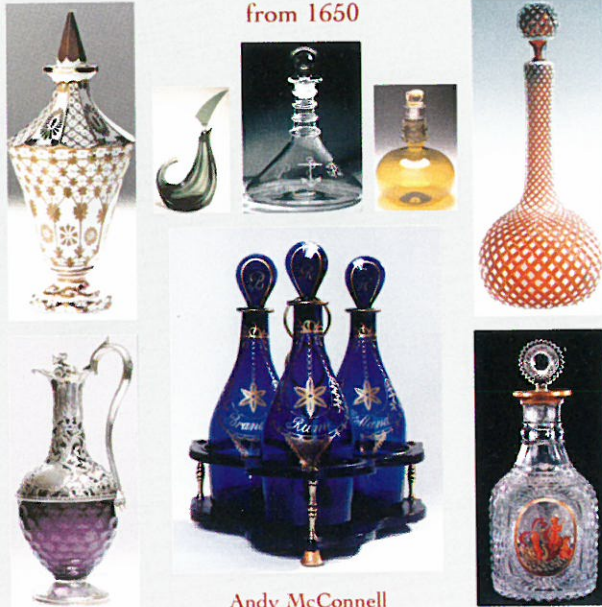
**Vejgaard lokalhistoriske Forening har åbent :
Første tirsdag i måneden fra 19 – 21.
Anden og fjerde onsdag fra 14 – 16.**

Foreningen har lokaler over Vejgaard bibliotek.

The DECANTER

An Illustrated History of Glass
from 1650

THE DECANTER AN ILLUSTRATED HISTORY OF GLASS FROM 1650

Andy McConnell

- The definitive work on the subject and an essential reference book
- Fills a void in the literature of antique glass and the history of wine
- The product of many years of extensive research
- Showcases more than 700 illustrations, derived from hundreds of different sources

SIZE: 11 x 8½in./279 x 216mm.

PAGES: 576

ILLUSTRATIONS: 233 col., 485 b.&w.

ISBN: 1 85149 428 6

PRICE: £45.00/\$89.50 (hardback)

This exciting new book, the result of five years research and writing is the first-ever in-depth study of the leading vessel in the European glassmakers' repertoire between 1650 -1950.

In presenting the subject on a wide stage, *The Decanter* provides the reader with a history of European and American glassmaking from 'a decanter perspective'. Illustrated by photographs, patterns and drawings of thousands of examples drawn from numerous public and private collections, the text encompasses the stylistic and technical evolution of fine glassmaking and its influences and social uses.

Few who have handled antique glass can have failed to muse over its former uses and what it contained in previous lives. This fascinating book provides many of the answers.

Drawing from hundreds of documentary sources and benefitting from the knowledge and experience of scores of expert proof-readers in Britain, Europe and the United States, *The Decanter* is the most comprehensive and current history of fine glassmaking ever published. It provides a glossary of the names of all familiar shapes, for the first time, and dispels the innumerable myths surrounding the subject.

Written by a former journalist and glass dealer with twenty-five years experience, *The Decanter* is readable and accessible, and provides an indispensable guide to social historians and lovers of antique glass and wine.

Andy McConnell is a former journalist and glass dealer. He has published many articles on the subject of antique glass and is a regular contributor to *Antique Collecting* and *Country Life*.

ANTIQUÉ COLLECTORS' CLUB

Sandy Lane, Old Martlesham, Woodbridge, Suffolk, IP12 4SD, UK
Tel: (01394) 389950 Fax: (01394) 389999 Email: sales@antique-acc.com

